

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U003300

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 31-10-2024

Статус: Захищена

Реквізити наказу МОН / наказу закладу:

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мельник Аліна Миколаївна

2. Alina M. Melnyk

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Шифр наукової спеціальності: 081

Назва наукової спеціальності: Право

Галузь / галузі знань: право

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: Право

Дата захисту: 25-09-2024

Спеціальність за освітою: Правознавство

Місце роботи здобувача: АДВОКАТСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИДИЧНА ФІРМА САЛКОМ

Код за ЄДРПОУ: 21699688

Місцезнаходження: Вул. Хрещатик 12-а, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Приватна/недержавна

Сфера управління:

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки:

III. Відомості про дисертацію

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 6716

Повне найменування юридичної особи: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417130

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417130

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 10.01.02, 10.01.07

Тема дисертації:

1. Теоретичні засади формування прецеденту в сучасній судовій практиці.
2. Theoretical Foundations of Precedent Formation in Modern Judicial Practice.

Реферат:

1. Дисертація присвячена дослідженням теоретичних засад формування прецеденту в сучасній судовій практиці, яке проводилося на основі аналізу досвіду країн як прецедентного, так і континентального (романо-германського) права, а також на основі аналізу прецедентної судової практики в Україні. У Вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, визначено зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Сформульовано мету й завдання дослідження, виокремлено об'єкт і предмет дослідження; визначено методологічну основу дисертаційного дослідження; сформульовано наукову новизну отриманих результатів; обґрунтовано їх практичне значення; подано інформацію про апробацію

дисертаційних матеріалів і публікації автора. Привернуто увагу до того, що наукове дослідження формування судового прецеденту як частини судової практики набуває дедалі більшої актуальності у зв'язку зі змінами, які відбуваються у правовій політиці різних країн, зокрема і в Україні. У Розділі 1 «Теоретико-методологічні аспекти виникнення судового прецеденту» досліджено генезу (історію виникнення) судового прецеденту, який формується й розвивається в умовах реальної судової практики. «Судовий прецедент» і «судова практика» — це взаємопов'язані споріднені поняття. Судовий прецедент в рамках судової практики використовувався протягом майже всієї історії державно-правового розвитку людства, а судова практика була тісно пов'язана з релігійною (ідеологічною) й адміністративною функціями держави. У процесі розвитку права під впливом як судового прецеденту, так і судової практики загалом утворювалися схожі національні судово-правові системи, які мали спільні риси: єдність принципів функціонування правових систем, схожі джерела права, однакові (близькі) правові ідеї. Так виникали системи права в країнах англосаксонської та романо-германської правових сімей (країни прецедентного і континентального права). Розкрито процес формування прецеденту в правовій системі України, починаючи з 1991 року, тобто з часу здобуття Україною незалежності. Проведено аналіз загальних механізмів функціонування судового прецеденту на основі законодавчих актів, якими було закріплено існування прецедентної судової практики. З цих позицій визначені основні періоди формування судового прецеденту. Досліджено сутнісні характеристики судового прецеденту, які визначають місце цього явища в сучасній судовій практиці, і встановлено, що прецедент, який стає невід'ємною частиною судової практики, комплексно впливає як на саму юридичну практику, так і на правову систему в цілому, на правову свідомість, правову культуру і правову поведінку учасників правовідносин. Такий вплив пов'язаний із функціями судового прецеденту. У дисертації на основі теоретичного і практичного аналізу сучасної судової практики визначені, зокрема, регулятивна, сигнально-інформаційна функції судового прецеденту. Проаналізовано на теоретичному рівні наукові дослідження запровадження в правовій системі України судового прецеденту як джерела права. Із теоретичних позицій досліджено правову природу рішень Конституційного Суду України, Верховного Суду, Європейського суду з прав людини, Суду Справедливості ЄС. Встановлено, що рішення Європейського суду з прав людини, а частково й Суду Справедливості ЄС мають ознаки джерела права в Україні. Водночас практика Конституційного Суду України, Верховного Суду (постанови у зразкових справах, постанови Великої Палати Верховного Суду, у яких вирішуються «виключні правові проблеми», юрисдикційні питання) мають ознаки і функції, подібні до судового прецеденту. Констатовано, що в сучасній судовій практиці України відбуваються зміни, які в майбутньому стануть підґрунтям для більш широкого впровадження судового прецеденту. У Розділі 2 «Функціональне призначення судового прецеденту» поглиблено досліджується роль прецеденту в сучасній судовій практиці, у правотворчій і правозастосовній діяльності. Визначено, що судовий прецедент сприяє правотворчій діяльності, яка здійснюється суб'єктами, визначеними Законом України «Про правотворчу діяльність» № 3354-IX від 24 серпня 2023 року. Але суд не має правотворчих функцій, а «судова правотворчість» — це умовне поняття, яке використовується в наукових і аналітичних документах для визначення (називання) особливої діяльності судових органів, що полягає в реалізації правотворчих процесів і в забезпеченні принципу верховенства права. Встановлено, що об'єктивна взаємопов'язаність правотворчої і правозастосовної діяльності обумовлює якість закону і якість правових норм, які виникають у результаті правотворчості і втілюються в життя правозастосовною діяльністю в індивідуальних (особливих) правових актах. Судовий прецедент — один із найважливіших елементів забезпечення правової визначеності і прямо пов'язаний із принципом верховенства права, що забезпечує стабільність, прозорість і справедливість правової системи в цілому.

2. The dissertation is focused on the theoretical foundations of precedent formation in modern judicial practice. It is based on the analysis of the experiences of countries with both common law and continental (civil law) systems, as well as on the analysis of precedent-setting judicial practices in Ukraine. The Introduction substantiates the relevance of the chosen dissertation research topic, establishes its connection with scientific programs, plans, and themes. It formulates the research aims and objectives, identifies the object and subject of the research, and defines the methodological basis of the dissertation. The scientific novelty of the obtained results is articulated,

their practical significance is justified, and information about the approbation of the dissertation materials and the author's publications is provided. Attention is drawn to the increasing relevance of scientific research on the formation of judicial precedent as part of judicial practice in light of changes occurring in the legal policies of various countries, including Ukraine. In Chapter 1 "Theoretical and Methodological Aspects of the Emergence of Judicial Precedent", the genesis (history of origin) of judicial precedent, which is formed and developed within the context of actual judicial practice, is examined. "Judicial precedent" and "judicial practice" are interconnected and related concepts. Judicial precedent has been utilized within judicial practice throughout almost the entire history of state-legal development of humanity, and judicial practice has been closely linked to the religious (ideological) and administrative functions of the state. In the process of legal development, under the influence of both judicial precedent and judicial practice in general, similar national judicial-legal systems were formed, sharing common features: unity of the principles of functioning of legal systems, similar sources of law, and comparable (closely related) legal ideas. Thus, legal systems emerged in the countries of the Anglo-Saxon and Romano-Germanic legal families (countries of precedent and continental law). The process of forming precedent in the legal system of Ukraine, starting from 1991, the year of Ukraine's independence, is revealed. An analysis of the general mechanisms of the functioning of judicial precedent based on legislative acts that established the existence of precedent judicial practice has been conducted. From this perspective, the main periods of the formation of judicial precedent have been identified. The essential characteristics of judicial precedent, which determine the place of this phenomenon in modern judicial practice, have been studied. It has been established that precedent, becoming an integral part of judicial practice, comprehensively affects both the legal practice itself and the legal system as a whole, influencing legal consciousness, legal culture, and the legal behavior of participants in legal relations. This influence is associated with the functions of judicial precedent. In the dissertation, based on a theoretical and practical analysis of modern judicial practice, the regulatory, signaling-informational, and heuristic functions of judicial precedent are identified. At a theoretical level, scientific studies on the introduction of judicial precedent as a source of law in the legal system of Ukraine have been analyzed. From a theoretical standpoint, the legal nature of the decisions of the Constitutional Court of Ukraine, the Supreme Court, the European Court of Human Rights, and the Court of Justice of the EU has been examined. It has been established that the decisions of the European Court of Human Rights, and partially those of the Court of Justice of the EU, exhibit characteristics of a source of law in Ukraine. At the same time, the practice of the Constitutional Court of Ukraine and the Supreme Court (decisions in exemplary cases, resolutions of the Grand Chamber of the Supreme Court addressing "exceptional legal issues" and jurisdictional matters) possess features and functions similar to those of judicial precedent. It has been noted that changes are occurring in modern judicial practice in Ukraine, which will lay the groundwork for a broader implementation of judicial precedent in the future. In Chapter 2 "The Functional Role of Judicial Precedent", the role of precedent in modern judicial practice, legislative, and law enforcement activities is explored in depth. It is determined that judicial precedent aids the law-making activities conducted by the entities specified in the Law of Ukraine "On Law-Making Activities" No. 3354-IX dated 24.08.2023. However, courts do not possess legislative functions, and «judicial law-making» is a conditional term used in scientific and analytical documents to describe the special activities of judicial bodies.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Мельник А. М. Генезис судової практики і судового прецеденту. Альманах права. Тлумачення права: від теорії до практики. Київ: Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2021. Вип. 12. С. 191–94. DOI: <https://doi.org/10.33663/2524-017X-2021-12-32>
- Мельник А. М. До питання функціонально-структурної характеристики судової практики в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Т. 1 № 79. С. 76–81. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.12>
- Мельник А. М. Порівняльно-правовий аналіз рішення у зразкових справах та судового прецеденту. Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове фахове видання. 2023. №5. С. 721–725. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.129>
- Мельник А. М. Особливості застосування судового прецеденту в системі правосуддя України. Аналітично-порівняльне правознавство: електронне наукове фахове видання. 2024. № 2. С. 63–67. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.8>
- Мельник А. М. Судова практика і судовий прецедент як елементи правотворчої діяльності. Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Київ, 2024. Вип. 35. С. 673–682.
- Мельник А. М. Індикативний механізм впливу судового прецеденту і судової практики на сучасну правову систему України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Т. 1. № 82. С. 103–107. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.14>
- Мельник А. М. Значення судового прецеденту у правовій системі України. Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м.Київ, 20 квіт. 2021 р.). Київ: Київський регіональний центр НАПрН України, 2021. С.86–89.
- Мельник А. М. Принцип правової визначеності і судовий прецедент в Україні: проблеми і перспективи розвитку. Актуальні питання реформування правової системи України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 2–3 липня 2021 р.). Дніпро: ГО «Правовий світ» 2021. С. 6–9.
- Мельник А. М. Значення рішень Верховного Суду для захисту прав, свобод та інтересів людини і громадянина в умовах воєнного стану в Україні. Захищаючи державу – захищаємо право: XIV Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. онлайн. (м. Київ, 11 жовт. 2023 р.). Київ. 2023.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами: 0121U114439

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Кубко Євген Борисович

2. Yevhen B. Kubko

Кваліфікація: д. ю. н., професор, 12.00.07

Ідентифікатор ORCID ID: 0009-0005-0775-5582

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05417130

Місцезнаходження: вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Академічний

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Ляшенко Руслана Дмитрівна

2. Ruslana D. Liashenko

Кваліфікація: к. ю. н., доц., 12.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6129-7907

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Поліський національний університет

Код за ЄДРПОУ: 00493681

Місцезнаходження: бульвар Старий, 7, Житомир, Житомирський р-н., 10008, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Сектор науки: Університетський

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Бобровник Світлана Василівна

2. Svitlana V. Bobrovnyk

Кваліфікація: д.ю.н., професор, 12.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-9225-8871

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Код за ЄДРПОУ: 02070944

Місцезнаходження: вул. Володимирська, буд. 60, Київ, 01033, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:**Сектор науки:** Університетський**Рецензенти****Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Тарахонич Тетяна Іванівна
2. Tetiana I. Tarakhonych

Кваліфікація: к.ю.н., старший науковий співробітник, 12.00.01**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-1586-5088**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України**Код за ЄДРПОУ:** 05417130**Місцезнаходження:** вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Національна академія наук України**Ідентифікатор ROR:****Сектор науки:** Академічний**Власне Прізвище Ім'я По-батькові:**

1. Оніщенко Наталія Миколаївна
2. Nataliia M. Onishchenko

Кваліфікація: д.ю.н., професор, 12.00.01**Ідентифікатор ORCID ID:** 0000-0002-1671-2139**Додаткова інформація:****Повне найменування юридичної особи:** Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України**Код за ЄДРПОУ:** 05417130**Місцезнаходження:** вул. Трьохсвятительська, буд. 4, Київ, 01001, Україна**Форма власності:** Державна**Сфера управління:** Національна академія наук України**Ідентифікатор ROR:****Сектор науки:** Академічний**VIII. Заключні відомості**

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Пархоменко Наталія Миколаївна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Пархоменко Наталія Миколаївна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Фещенко О. Л.

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна